

Školní pedagogika

Mgr. Zdeněk Hromádka, Ph.D.
13549@mail.muni.cz

Učitel

- Je možná edukace bez edukátora?
- Učitel: pracovník, jehož činnost je přímo spjata s realizací edukačních procesů ve školním prostředí (MŠ, ZŠ, SŠ, VŠ)
- Research on teacher
- některé tematické okruhy, jimiž se výzkumy učitelské profese zabývají: učitelské postoje; učitelovo pojetí výuky; vztahy učitelů a žáků; požadavky na učitelovu kompetenci; příprava učitelů v různých zemích; vzdělávání učitelů při zaměstnání; evaluace práce učitelů, aj.
- Přehled významných výzkumů učitelské profese v publikaci:

PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-631-4.str.:173

Vymezení profese učitele

- Vysokoškolské vzdělávání učitelů se u nás začalo provozovat až od roku 1946
- Povolání a profese
- Čím se vyznačuje „profese“:
 - soubor znalostí a dovedností, který přesahuje znalosti a dovednosti laických osob? (Do jaké míry může být laik učitelem?)
 - aplikace výzkumu a teorie v praxi
 - dlouhá doba speciálního výcviku
 - kontrola nad licenčními standardy nad požadavky zahájení výkonu příslušného povolání (neaprobovaní učitelé?)
 - autonomie v rozhodování v rámci své pracovní činnosti
 - přijetí zodpovědnosti za výkon činností
 - existence samostatných sdružení (komor) příslušníků profese

Vymezení profese učitele

- organizace poskytující akreditace pro individuální profesionály
- etický kodex profese
- vysoká sociální prestiž a vysoký ekonomický status profesionálů
- Je učitelství profese nebo semiprofese?

Kategorizace profesí podle složitosti práce

1. Práce nekvalifikované a pomocné: uklízečky, metaři, pomocní dělníci, pouliční prodavači
2. Práce jednoduché a dílčí: písárky, telefonisté, chovatelé hospodářských zvířat, malíři pokojů aj.
3. Práce polokvalifikované, rutinní: prodavači a pokladní, **pečovatelky v jeslích**, kominíci aj.
4. Práce kvalifikované, specializované, rutinní: sekretářky, policisté, kuchaři, horníci, švadleny, řidiči nákladních automobilů aj.
5. Práce střední složitosti a kvalifikovanosti: knihovníci, **vychovatelé**, účetní, sazeči, strojvedoucí aj.
6. Práce vyšší střední složitosti a kvalifikovanosti s omezenou samostatností: laboranti, zdravotní sestry, **trenéři**, ředitelé malých podniků aj.

Kategorizace profesí podle složitosti práce

7. Práce vysoce složité a kvalifikované, s omezenou samostatností: vedoucí pracovníci velkých organizací, učitelé základních škol, personalisté, právní poradci, profesionální sportovci aj.
8. Práce vysoce složité a kvalifikované, mnohostranné a samostatné: velitelé vojenských jednotek, zubní lékaři, tlumočníci, vysokoškolští a středoškolští učitelé, piloti, policejní inspektoři aj.
9. Práce vysoce složité a kvalifikované, mnohostranné a tvůrčí: vyšší státní úředníci, vědci, lékaři, advokáti, režiséři, šéfredaktoři aj.

Socioprofesionální struktura učitelů

- Školství: cca 298 000 osob z toho cca 176 000 učitelů
- Počet učitelů na 1000 obyvatel je 16 (počet lékařů 3,8) statistická ročenka 2000
- Více než třetinu učitelů v ČR představují učitelé ZŠ (učitelé VŠ 6%)
- Feminizace učitelské profese (disproporce mezi počtem mužů a žen)
- Nejvíce žen v ČR pracuje ve zdravotnictví (77,9%) a ve školství (75,2%)

Podíl žen na jednotlivých typech škol

- MŠ 99,8%
- ZŠ 84,5%
- 1. stupeň 94,0%
- 2. stupeň 75,7%
- GYM 65,1%
- SOŠ 57,7%
- SOU 44,5%
- VŠ 33,1%
- SPEC. Š 80,0%

Příčiny feminizace ve školství

- Ve všech vyspělých zemích je vysoká převaha žen v předškolní a primární úrovni vzdělávání
- V nižším a vyšším sekundárním (druhý stupeň ZŠ a SŠ) se podíl mužů zvyšuje. Ve většině zemí i zde převažují ženy. Výjimku představují země: Dánsko (70% mužů), Německo (60% mužů), Švýcarsko (68% mužů), Čína (64% mužů)
- V ČR převládají ženy
- Podíl českých žen na magisterských studijních programech (cca 50%) je v významně vyšší než je obvyklé v jiných zemích EU (Rakousko, Švýcarsko 25% žen; Německo 26% žen, Francie 31% žen, UK 32% žen)

Příčiny feminizace ve školství

- Tradiční dělba práce – nezastupitelnost (v případě školství zřejmě ne)
- Nízká finanční atraktivnost učitelské profese (Proč by tohle mělo vést k feminizaci?)
 - platy ve školství jsou podprůměrné, ale rostou a blíží se k průměru
- Nižší náročnost studia na pedagogických fakultách? (Mýtus? Proč by měla vést k feminizaci?)
 - Délka studijních programů je srovnatelná s jinými VŠ (kvalita?)
 - Veřejné mínění
 - Prázdniny?
 - Kratší čas strávený v zaměstnání?
- O příčinách vysoké feminizace školství lze jenom spekulovat, doposud žádný výzkum nepotvrdil žádnou teorii

Prestiž učitelské profese

- Prestiž - vážnost, významnost, důležitost, statusová pozice
- Česká škála prestiže povolání (soc. průzkum Machonin; Tuček 1993):
 1. lékař
 2. ministr
 3. docent, profesor na VŠ
 4. vědec
 5. ředitel podniku
 6. právník, advokát
 7. Učitel
 8. Zdravotní sestra
 9. Konstruktor, projektant
 10. Spisovatel.....
 36. Číšník

Prestiž učitelské profese

- Průzkumy ukazují, že vysoká feminizace nemá vliv na prestiž učitelské profese
- Podobné výsledky (poměrně vysoké hodnocení prestiže učitele) se ukázaly i v jiných zemích (např. v USA)

Osobnostní charakteristiky učitelů

- Mají osobnostní charakteristiky vliv na kvalitu, efektivnost a výsledky edukačních procesů?
- Vlastnosti determinující kvalitu učitele:
 - stupeň učitelovy kvalifikace
 - rozsah výcviku
 - specializace (v předmětech)
 - věk (jak souvisí s profesní zkušeností; výzkumy nepotvrzují, že by s věkem dobře korelovaly se vzdělávacími výsledky?)
 - profesní zkušenost
 - verbální schopnosti (pravděpodobně jeden z nejvýznamějších faktorů)
 - postoje

Osobnostní charakteristiky učitelů

- Výzkumy (metaanalýza) ukazují, že osobnostní charakteristiky nejsou významně silným determinujícím faktorem určující edukační výsledky edukačních procesů
- Rozhodující jsou aktivity této osobnosti